

Ірина Бондар

кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри нотаріального, виконавчого процесу та
адвокатури, прокуратури, судоустрою
Інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
irbond@ukr.net

УДК 347.121.1:347.961

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОХОРОНИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ У НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена теоретичним і практичним аспектам охорони особистих немайнових прав у нотаріальному процесі. Особисті немайнові права визнаються найбільш цінними в системі прав людини, а тому важливим є попередження порушення цих прав, дотримання особистих немайнових прав уповноваженими особами, наявність процесуальних наслідків їх порушення, відповідальності тощо. Саме в межах нотаріального процесу необхідно вести мову про охорону особистих немайнових прав, оскільки на нотаріуса покладено обов'язок сприяти громадянам, підприємствам, установам та організаціям у здійсненні їхніх прав і захисті законних інтересів. Додатково про актуальність обраної теми свідчить те, що традиційно в Україні досліджують особисті немайнові права в межах матеріального права, а тому поза увагою науковців залишаються дослідження у контексті їхньої реалізації у процесуальних галузях права, зокрема й нотаріального процесу.

Метою статті є аналіз законодавства, практики та наукових підходів до особистих немайнових правовідносин, їх правового регулювання, нормативного закріплення задля дослідження особистих немайнових правовідносин у нотаріальному процесі, з'ясування проблем можливих порушень особистих немайнових прав і формулювання шляхів попередження таких порушень, визначення їх охорони нотаріусом під час вчинення нотаріальних дій.

Встановлено, що особистим немайновим правам і їхньому врегулюванню у нотаріальному процесі законодавцем не приділено увагу, на відміну від правочинів, пов'язаних із матеріальними благами. Однак переваги реалізації особистих немайнових прав через нотаріально посвідчені правочини, насамперед договори, очевидні. Навіть згоди, які виникають з особистих немайнових благ, є нічим іншим, як правочинами – чи то односторонніми, чи то елементами договорів. Саме нотаріус як фахівець у галузі права допоможе належним чином врегулювати особисті немайнові відносини та попередити можливі правопорушення.

Авторка доходить висновку щодо комплексності відносин між нотаріусом і клієнтом, та наявності “особистісної” складової в межах нотаріальних процесуальних правовідносин. Через важливість особистих немайнових прав для осіб та спрощений підхід законодавця до врегулювання цих правовідносин необхідним

є вирішення низки питань: встановлення обов'язкової нотаріальної форми для певних правочинів, пов'язаних із немайновими правами; дотримання та охорона особистих немайнових прав на всіх етапах нотаріального процесу; належна регламентація договорів щодо особистих немайнових прав і процедури нотаріального посвідчення правочинів з особистими немайновими правами; належна охорона особистих немайнових прав дітей у нотаріальному процесі через залучення органів опіки та піклування й отримання їхньої згоди на укладення договорів з особистими немайновими правами.

Ключові слова: нотаріус; особисті немайнові права; нотаріальний процес; охорона особистих немайнових прав; нотаріальні процесуальні відносини.

Особисті немайнові права визнаються найбільш цінними у системі прав людини, оскільки вони є тією основою, на якій ґрунтуються всі інші права. Відповідно до ст. 3 Конституції України¹ утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави. Статті 21 та 22 проголошують, відповідно, що права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними, конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Таким чином, гарантія та забезпечення прав людини є пріоритетом держави, а отже, національне законодавство має бути орієнтоване на створення ефективного механізму не тільки реалізації та захисту прав, а й охорони. Саме в межах нотаріального процесу необхідно вести мову про охорону особистих немайнових прав, оскільки на нотаріуса покладено обов'язок сприяти громадянам, підприємствам, установам та організаціям у здійсненні їхніх прав і захисті законних інтересів. Зазначене свідчить про актуальність і доцільність наукової статті, її важливе практичне значення, оскільки простої регламентації особистих немайнових прав недостатньо. В умовах сьогодення необхідним вбачається можливість реалізації цих прав, дотримання особистих немайнових прав уповноваженими особами, наявність процесуальних наслідків, відповідальності тощо. Додатково про актуальність обраної теми свідчить те, що традиційно в Україні досліджують особисті немайнові права в межах матеріального права, а тому поза увагою науковців залишаються дослідження у контексті їхньої реалізації в процесуальних галузях права, зокрема й нотаріального процесу.

Особисті немайнові права ґрунтовно досліджувалися у галузі цивільного та сімейного права. Важливими є наукові праці О. Безклубого, С. Братуся, І. Венедиктової, М. Галянтича, М. Гори, О. Дзери, А. Довгерта, І. Жилінкової, О. Іоффе, О. Кашинцевої, В. Кисіля, О. Кохановської, Н. Кузнецової, Є. Мічуріна, З. Ромовської, С. Сліпченка, І. Спасібо-Фатєєвої, М. Стефанчука, Р. Стефанчука, Є. Харитонова, О. Харитонів, Я. Шевченко, С. Чорнооченко та ін.

¹ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Ірина Бондар

У галузі нотаріального процесу цінними є праці В. Баранкової, Є. Білозерської, М. Бондарєвої, О. Бурмак, О. Гетманцева, Н. Горбань, О. Дерій, М. Дякович, О. Кармази, В. Комарова, І. Мельник, О. Снідевича, Л. Радзівєвської, С. Рабовської, І. Решетнікової, Є. Фурси, С. Фурси, М. Штефана, В. Яркова та ін. Але зазначені праці лише опосередковано зачіпають питання особистих немайнових правовідносин при вчиненні нотаріальних дій. У зв'язку з цим постає необхідність у дослідженні теоретичних і практичних концепцій охорони особистих немайнових прав у нотаріальному процесі.

Метою дослідження є аналіз законодавства, практики та наукових підходів до особистих немайнових правовідносин, їх правового регулювання, нормативного закріплення задля дослідження особистих немайнових правовідносин у нотаріальному процесі, з'ясування проблем можливих порушень особистих немайнових прав і формулювання шляхів попередження таких порушень, визначення їх охорони нотаріусом під час вчинення нотаріальних дій.

Особисті немайнові правовідносини в нотаріальному процесі необхідно розглядати як комплексні та досліджувати в різних аспектах. Це пов'язано зі складністю та багатогранністю відносин, що виникають. З одного боку, необхідно виокремити ті особисті немайнові правовідносини, що стосуються вчинюваних нотаріусом нотаріальних дій, тобто які виникають безпосередньо під час вчинення нотаріальних дій, або в їх результаті. З другого боку, в кожній нотаріальній дії можна також визначити індивідуалізуючі ознаки з огляду на взаємодії нотаріуса та клієнта. Зазначене узгоджується з Правилами професійної етики нотаріусів України (далі – Правила), де у розділі VIII визначаються обов'язки нотаріуса у відносинах з особами, які до нього звернулися. Зокрема, нотаріус зобов'язаний:

<...> встановлювати довірливі взаємовідносини зі своїм клієнтом, проявляти терпіння, ввічливість та тактовність у відносинах з тими, з ким він взаємодіє в межах професійного та особистого кола спілкування, не допускаючи вияву неповаги до людей та до їхніх законних інтересів, а також дотримуватися культури мови, поведінки, зовнішнього вигляду; виконувати професійні обов'язки з урахуванням персонального підходу до клієнта².

Як бачимо, Правила наголошують на встановленні довірливих відносин між нотаріусом і клієнтом, такі відносини аж ніяк не можна розцінювати як майнові, вони сприяють співпраці між суб'єктами та, пев-

www.pravoua.com.ua

² Правила професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 4 жовтня 2013 р. № 2104/5 <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13/stru/paran7#n7>> (дата звернення: 26.08.2020).

ною мірою, допомагають створенню клієнтської бази нотаріуса, вибору саме цього нотаріуса клієнтом у майбутньому. Встановлення довірливих стосунків та їх рівень залежить не тільки від нотаріуса, а й від клієнта, оскільки такі відносини виникають у процесі взаємин між ними. Хоча треба зауважити, що довірча (особистісна) ознака характерна не всім відносинам між нотаріусом і клієнтом, нотаріус може підійти до виконання своїх обов'язків суто "формально". На це можуть впливати різні обставини, зокрема: вчинювана нотаріальна дія, наприклад, засвідчення правильності копій документів та виписок із них, коли після перевірки всіх умов посвідчення та за відсутності "підводного каміння", нотаріальна дія вчиняється досить швидко. Але не треба забувати, що довірливий (особистісний) характер відносин між нотаріусом і клієнтом не повинен впливати на виконання професійних обов'язків, оскільки є неприпустимим пріоритет інтересів "постійного" клієнта над інтересами інших осіб, що звернулися до нотаріуса.

Враховуючи зазначене, нотаріальні процесуальні відносини слід розглядати як такі, що містять у своєму змісті дві складові: 1) відносини нотаріуса з клієнтом, які безпосередньо стосуються вчинюваної нотаріальної дії (треба враховувати як матеріальний, так і процесуальний аспект цих правовідносин); 2) відносини, які у своєму змісті мають особисту немайнову складову. Вони стосуються відносин нотаріуса з клієнтом та обумовлюються багатьма чинниками: складністю вчинюваного нотаріального провадження, кваліфікацією нотаріуса, його характером і манерою поведінки, тобто етичними аспектами діяльності останнього, рисами характеру клієнта і його розумовими здібностями щодо сприйняття роз'яснень нотаріуса суті нотаріальної дії, яка вчиняється, та наслідків її вчинення. Наведені критерії особистої немайнової складової "нотаріус – клієнт", дає підстави дійти висновку про те, що відносини нотаріуса з клієнтом перестають бути стереотипними, тобто окресленими лише межами тарифів з оплати вчинюваних нотаріальних дій, а вони піднімаються до рівня довірливих відносин між нотаріусом і клієнтом, що індивідуалізує кожне нотаріальне провадження³.

З аналізу законодавства та практики його застосування випливає, що порушення особистих немайнових прав можливе на будь-якому етапі нотаріального процесу. Проблема порушення особистих немайнових прав можна виявити ще на етапі встановлення нотаріусом обсягу дієздатності фізичних осіб. Наприклад, зауваження викликає зміст ч. 2 ст. 44 Закону України "Про нотаріат" (далі – Закон про нотаріат), де зазначено, що "у разі потреби нотаріусу надається довідка про те, що особа не страждає на психічний розлад, який може вплинути на її здатність

³ Ірина Бондар, *Особисті немайнові правовідносини: нотаріат, суд, виконавче провадження* (Алерта 2019) 112.

усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними⁴. Ця норма активно використовується нотаріусами у випадках посвідчення правочинів за участю людей похилого віку, для унеможливлення у подальшому визнати такий правочин у судовому порядку недійсним. Особливо поширена така практика при посвідченні заповітів, коли для визнання заповіту недійсним порушується питання щодо неможливості заповідача на момент посвідчення заповіту розуміти значення своїх дій та керувати ними. Проте зазначена норма не узгоджується з особистим немайновим правом особи на захист честі, гідності та ділової репутації, оскільки особа при зверненні до нотаріуса не повинна підтверджувати відсутність психічних захворювань і надавати відповідну довідку.

Необхідно більш детально зупинитися на відносинах, які безпосередньо стосуються вчинюваних нотаріальних дій. Зазвичай у нотаріальному процесі особисті немайнові відносини відображаються у вчинюваних нотаріальних провадженнях, зокрема: посвідчення правочинів, посвідчення та засвідчення безспірних фактів, спадкових проваджень тощо. Звісно, більшість посвідчуваних правочинів стосуються матеріальних благ. Особистим немайновим правовідносинам приділяється мало уваги, зокрема й у Законі про нотаріат, де про немайнові права йдеться лише у ст. 8, у контексті нотаріальної таємниці:

Нотаріальна таємниця – сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо⁵.

Однак, враховуючи специфіку особистих немайнових прав та їх правового регулювання, необхідно врегульовувати особисті немайнові права актами, що посвідчуються нотаріусами. Тривалий час висловлювалися думки щодо неможливості договірного регулювання особистих немайнових прав⁶, однак з моменту набуття чинності Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)⁷ та Сімейного кодексу України (далі – СК України)⁸ переважають протилежні думки про здатність правочинів породжувати,

⁴ Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>> (дата звернення: 26.08.2020).

⁵ Там само.

⁶ О Красавчиков, 'Гражданско-правовое регулирование личных неимущественных отношений и Свод законов Советского государства' в *Проблемы гарантий осуществления и защиты прав граждан: Материалы научно-практической конференции, посвящённой 175-летию возобновления Тартуского университета* (Изд-во Тартуского гос ун-та 1977) 12–8; О Иоффе, *Развитие цивилистической мысли в СССР, ч I* (Изд-во Ленинградского ун-та 1975) 160.

⁷ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

⁸ Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

змінювати або припиняти особисті немайнові права⁹. І хоча проблема реалізації тих чи інших особистих немайнових прав через правочини залишається і потребує ґрунтовного аналізу та дослідження, переваги реалізації особистих немайнових прав через правочини, насамперед договори, очевидні.

У цьому аспекті необхідно згадати про акти, прирівнювані до нотаріально посвідчених. Важко вести мову про охорону особистих немайнових прав при вчиненні посадовими особами дій, прирівнюваних до нотаріальних, що передбачені у статтях 34–40¹ Закону про нотаріат, оскільки з огляду на недостатню кваліфікацію зазначених осіб особисті немайнові права повною мірою не можуть бути відображені в прирівнюваному до нотаріального акті.

У багатьох випадках законодавство закріплює при здійсненні певними суб'єктами прав та обов'язків у правовідносинах з особою, якій належить особисте немайнове право, необхідність обов'язкової згоди цієї особи. Наприклад, медичні, наукові та інші дослідження можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою (ч. 3 ст. 281 ЦК України¹⁰); використання імені фізичної особи в літературних та інших творах, крім творів документального характеру, як персонажа (дійової особи) допускається лише за її згодою, а після її смерті – за згодою її дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, – батьків, братів та сестер (ч. 2 ст. 296 ЦК України); листи, телеграми та інші види кореспонденції можуть використовуватися, зокрема через опублікування, лише за згодою особи, яка направила їх, та адресата (ч. 2 ст. 306 ЦК України); фізична особа має право розпорядитися щодо передачі після її смерті органів та інших анатомічних матеріалів її тіла науковим, медичним або навчальним закладам (ч. 4 ст. 289 ЦК України) тощо. Отже, законодавець оперує такими термінами, як “згода” та “розпорядження”, які, зі свого боку, мають різний зміст і правове значення, а тому виникає питання про форму вираження та вид правочину. Але, на наше переконання, передбачені вище згоди, які виникають з особистих немайнових благ, є нічим іншим, як правочинами – чи то односторонніми, чи то елементами договорів. Лише у договорі можливо врегулювати особисті немайнові відносини та попередити можливі правопорушення. Врегулювання особистих немайнових правовідносин може бути складним у правових аспектах, і, як правило, особи без юридичної освіти не здатні розібратися в тонкостях чи альтернативних варіантах реалізації особистих немайнових прав

⁹ С Ясечко, ‘Проблематика правочинів з нематеріальними благами’ в *Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права: матеріали. Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 91-річчю з дня народження В. П. Маслова* (Право 2013) 242–6; С Сліпченко, ‘Здатність правочинів породжувати, змінювати та припиняти особисті немайнові права’ [2015] 32 (2) *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право 66–73.

¹⁰ Цивільний кодекс України (н 7).

Ірина Бондар

фізичної особи, наприклад, на висловлення своєї волі щодо власного тіла на випадок смерті, тому бажано це питання віднести до компетенції нотаріуса, який зможе надати роз'яснення з цього приводу клієнту в межах законодавства та попередити можливі негативні наслідки.

Відповідно, постає питання щодо форми правочинів, які виникають з особистих немайнових правовідносин. Але, на жаль, форму таких правочинів законодавець, як правило, не встановлює (окрім права на донорство – ч. 3 ст. 290 ЦК України, де передбачена письмова форма), тому такі правочини підлягають нотаріальному посвідченню лише за домовленістю сторін. Крім того, в певних випадках особи можуть врегулювати особисті немайнові правовідносини у договорах, які очевидно мають майновий характер, як, наприклад, питання права на житло та недоторканність житла у договорах іпотеки, або ж тих чи інших змішаних договорах. Незважаючи на вагомість і значущість особистих немайнових прав для особи, законодавець спрощено підходить до форми правочинів з особистими немайновими правами, і така прогалина потребує усунення.

На нашу думку, при вирішенні питання щодо надання тим чи іншим правочинам щодо особистих немайнових благ обов'язкового нотаріального посвідчення необхідно виходити з важливості таких прав для особи, наявності досить великої імовірності спотворення її волевиявлення, тривалості дії домовленості, а отже, і запобігання такому спотворенню, здатності відновлення порушеного права особи у майбутньому, оптимальному забезпеченні динаміки розвитку особистого немайнового правовідношення тощо. У зв'язку з цим пропонуємо передбачити обов'язкову нотаріальну форму щодо таких правочинів, як договорів донорства, окремих правочинів щодо надання правничої допомоги, договорів на проведення окремих дослідів, стерилізації особи, договору про передачу особистих паперів¹¹.

Як вже зазначалося вище, Закон про нотаріат і Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України¹² поза увагою залишили врегулювання особистих немайнових прав, а зосередилися лише на майнових правовідносинах, про що яскраво ілюструє глава 5 Закону про нотаріат "Посвідчення угод", де відсутні будь-які натяки на посвідчення правочинів з особистими немайновими правами. Однак відсутність уваги з боку законодавця не свідчить про відсутність посвідчуваних угод. А тому коли посвідчуваний правочин врегулює тим чи іншим чином особисті немайнові права його сторін, завдання ускладнюється, особливо на етапі перевірки відповідності посвідчуваного правочину вимогам

www.pravoua.com.ua

¹¹ Бондар (н 3) 134–5.

¹² Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України 22 лютого 2012 р. № 296/5 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>> (дата звернення: 26.08.2020).

закону. Як зазначає з цього приводу С. Фурса, доволі часто нотаріуси стикаються з умовами угод, у яких сторони можуть обмежувати один одного в правоздатності або дієздатності, наприклад, до повернення боргу боржник зобов'язується не виїжджати з певної місцевості, обидва з подружжя зобов'язуються не розривати шлюбний контракт, спадкоємець за умовою заповіту зобов'язується не вступати в новий шлюб тощо. Тобто прямих “вказівок” у законодавстві щодо повного обсягу прав та обов'язків, які у сукупності складаються у зазначені вище поняття, немає, отже, нотаріусу необхідно бути вкрай обережним та усвідомлювати зміст поняття “правоздатність” тощо. Тому нотаріус має виходити з конституційного принципу, що всі люди вільні й рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21 Конституції України), і навіть за згодою обох контрагентів на одночасне обмеження їхніх прав така угода буде вважатись незаконною¹³.

Багато договорів щодо особистих немайнових прав чітко не врегульовані законодавством, наприклад, договір про використання імені фізичної особи в літературних та інших творах (ч. 2 ст. 296 ЦК України), договір про використання чи розпорядження особистими паперами (статті 303 та 304 ЦК України) та інші, а також можуть містити положення різних за змістом договорів, тобто бути змішаними договорами. Зазначене вимагає від нотаріуса особливої уваги при формулюванні змісту таких договорів. При визначенні відповідності умов договору, який прямо не врегульований законом, вимогам законодавства нотаріус повинен виходити з розроблених наукою цивільного права положень щодо поняття та співвідношення змішаних, комплексних і непоійменованих договорів.

Багато питань викликає також рівень охорони особистих немайнових прав та інтересів дітей у нотаріальному процесі. Доволі часто, укладаючи правочини, батьки мають на меті власні інтереси, а про інтереси дітей не піклуються, що призводить до їх порушення. Не завжди належно відстояти ці інтереси у відносинах батьків може й нотаріус.

Для захисту майнових прав дітей законодавець передбачив певний алгоритм дій. Так, для посвідчення різних правочинів, права власності чи права користування якими належать дітям, вимагається обов'язкова згода органу опіки та піклування. На жаль, відповідна вимога щодо договорів з особистими немайними правами відсутня.

Крім того, у ст. 19 СК України закріплена обов'язкова участь органу опіки та піклування у розгляді судом спорів, зокрема:

<...> щодо особистих немайнових прав дитини, наприклад, щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання ди-

¹³ Світлана Фурса, “Теоретичні основи нотаріального процесу в Україні” (дис док юрид наук, 2003) 108–9.

Ірина Бондар

тини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, <...> скасування усиновлення та визнання його недійсним <...>¹⁴.

Але аналогічне положення відсутнє у нотаріальному процесі. У виконавчому провадженні теж залучаються органи опіки та піклування при примусовому виконанні рішень, пов'язаних із дітьми, наприклад, при виконанні рішення про відібрання і передання дитини, а також у разі необхідності забезпечення прав та інтересів дітей і непрацездатних осіб, які потребують опіки (піклування).

Саме органи опіки та піклування проводять свою діяльність, пов'язану із захистом прав дитини, із дотриманням принципу забезпечення її найкращих інтересів. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, у п. 3 прямо передбачає обов'язок органів опіки та піклування здійснювати захист особистих, майнових і житлових прав дітей¹⁵. Варто зауважити, що особисті права в цьому переліку стоять на першому місці поміж інших. Отже, існуюча проблема має бути усунена завдяки внесенню відповідних змін у чинне законодавство задля належної охорони не тільки майнових, а й особистих немайнових інтересів дітей у нотаріальному процесі та покладення цієї функції на органи опіки та піклування.

Висновки. У результаті проведення аналізу проблем охорони особистих немайнових прав у нотаріальному процесі в Україні можна зробити низку висновків. По-перше, необхідно наголосити на комплексності відносин між нотаріусом і клієнтом, та наявності “особистісної” складової у межах нотаріальних процесуальних правовідносин. По-друге, через важливість особистих немайнових прав для осіб і спрощений підхід законодавця до форми правочинів, що виникають з особистих немайнових правовідносин, потрібно передбачити обов'язкову нотаріальну форму для певних із них. По-третє, через відсутність чіткого врегулювання великої кількості договорів щодо особистих немайнових прав та їх складність, на нотаріуса покладається велика відповідальність, що вимагає особливої уваги до їхнього змісту та належної компетентності в зазначених питаннях. Дотримання та охорона особистих немайнових прав має відбуватися на всіх етапах нотаріального процесу. Важливе теоретичне та практичне значення має як врегулювання матеріальних аспектів, так і процедури нотаріального посвідчення правочинів з особистими немай-

¹⁴ Сімейний кодекс України (н 8).

¹⁵ Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, Затверджені постановою Міністерства юстиції України 24 вересня 2008 р. № 866 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п>> (дата звернення: 11.08.2020).

новими правами. Також для належної охорони особистих немайнових прав дітей у нотаріальному процесі слід передбачити залучення органів опіки та піклування й отримання їхньої згоди на укладання договорів з особистими немайновими правами.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Bondar I, *Osobysti nemainovi pravovidnosyny: notariat, sud, vykonavche provadzhennia* (Alerta 2019) (in Ukrainian).
2. Ioffe O, *Razvitie civilisticheskoy mysli v SSSR, ch I* (Iz-vo Leningradskogo un-ta 1975) (in Russian).

Journal articles

3. Slipchenko S, 'Zdatnist pravochyniv porodzhuvaty, zminiuvaty ta prypyniati osobysti nemainovi prava' [2015] 32 (2) *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo* (in Ukrainian).

Conference papers

4. Krasavchikov O, 'Grazhdansko-pravovoe regulirovanie lichnyh neimushhestvennyh otnoshenij i Svod zakonov Sovetskogo gosudarstva' v *Problemy garantij osushhestvlenija i zashchity prav grazhdan: Materialy nauchno-prakticheskoy konferencii, posvjashhjonnoj 175-letiju vozobnovlenija Tartuskogo universiteta* (Izd-vo Tartuskogo gos un-ta 1977) (in Russian).
5. Yasechko S, 'Problematyka pravochyniv z nematerialnymy blahamy' v *Aktualni problemy nauky i praktyky tsyvilnoho, zhytlovoho ta simeinoho prava: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj 91-richchuu z dnia narodzhennia V. P. Maslova* (Pravo 2013) (in Ukrainian).

Theses

6. Fursa S, 'Teoretychni osnovy notarialnoho protsesu v Ukraini' (dys d-ra yuryd nauk, 2003) (in Ukrainian).

Iryna Bondar

THEORETICAL AND PRACTICAL CONCEPTS OF PROTECTION OF THE PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS IN THE NOTARY PROCESS

ABSTRACT. The article is devoted to the theoretical and practical aspects of protection of the personal non-property rights in the notary's process. Personal non-property rights recognized as the most valuable in the human rights system, therefore it's important to prevent violations of these rights. In the notaries process this necessary to talk about the protection of personal non-property rights, as the notary is obliged to assist citizens, businesses, institutions and organizations in exercising their rights and protecting legitimate interests. In addition, the relevance of the chosen topic is evidenced by the fact that

Ірина Бондар

traditionally in Ukraine personal non-property rights are studied within the framework of substantive law, and therefore, researchers do not pay attention to research in the context of their implementation in procedural areas of law, including notary's process.

The purpose of the article is to analyze the legislation, practice and scientific approaches to personal non-property legal relations, their legal regulation, normative consolidation, to study personal non-property legal relations in the notary's process, to clarify possible violations of personal non-property rights and to formulate ways to prevent such violations. Notary during the performance of notaries acts.

It has been established that the legislator has not paid attention to personal non-property rights and their settlement in the notary's process, unlike transactions related to material goods. However, the advantages of exercising personal non-property rights through notarized transactions, first of all, contracts, are obvious. Even consents arising from personal intangible assets are nothing more than transactions – whether unilateral or elements of contracts. It is the notary, as a specialist in the field of law, who will help to properly regulate personal non-property relations and prevent possible offenses.

The author comes to the conclusion about the complexity of the relationship between the notary and the client, and the presence of a “personal” component within the notary's procedural legal relationship. Due to the importance of personal non-property rights for individuals and the simplified approach of the legislator to the settlement of these legal relations, it is necessary to address a number of issues: the establishment of a mandatory notaries form for certain transactions related to non-property rights; observance and protection of personal non-property rights at all stages of the notaries process; proper regulation of agreements on personal non-property rights and the procedure of notarization of transactions with personal non-property rights; proper protection of personal non-property rights of children in the notaries process, by involving guardianship and trusteeship bodies and obtaining their consent to enter into agreements with personal non-property rights.

KEYWORDS: notary; personal intangible rights; notary's process; protection of personal non-property rights, notary's procedural relations.